

Politika un ētika

„Jaunajā Pārvaldē” viena no būtiskām tēmām allaž ir bijusi ētika un ētiska rīcība, galvenokārt fokusējoties uz valsts pārvaldi un cenšoties veicināt ētisku rīcību gan civildienestā kopumā, gan katra ierēdņa (ikviena mums) darbā. Runājot par politiku, plašas ētikas jomas speciālistu diskusijas par ētikas klātesamību politikā raisījās tieši pirmsvēlēšanu laikā un man bija iespēja vienā no tādām piedalīties. Lai gan šobrīd uz pirmsvēlēšanu laika notikumiem un kaislībām varam noraudzīties no laika distancēs un uztvert tikai pirms pāris mēnešiem notikušo kā vēsturi vai pagātni, vairākas ētikas speciālistu paustās atziņas aktuālas būs vienmēr.

2002.gada 6.septembrī LU Vēstures un filozofijas fakultātes Praktiskās filozofijas katedra un Ētikas padome ar portāla www.politika.lv informatīvu atbalstu rīkoja diskusiju **Politika un ētika. Pirmsvēlēšanu laiks**. Šajā diskusijā ar referātiem uzstājās daudzi ētikas jomas un filozofijas speciālisti, to skaitā augstskolu profesori – profesore **Māra Rubene** (LU Vēstures un filozofijas fakultātes Praktiskās filozofijas katedra), asociētais profesors **Artis Pabriks** (Vidzemes augstskola), profesors **Andris Rubenis** (Mākslas akadēmija), emeritētais profesors **Augusts Milts**, profesore **Skaidrīte Lasmane** un **Liena Muskare**, kura šai reizē pārstāvēja Ētikas padomi. Diskusijā bija aicināti piedalīties arī lielāko partiju līderi vai pārstāvji, kuri ir kompetenti runāt par attiecīgās partijas pieredzi ētikas jomā.

Diskusiju ar referātu „**Ētika un politiskā griba**” uzsāka Liena Muskare, izvirzot ētikas tradīciju (ne) esamību un veidošanu Latvijas politiskajā vidē kā galveno problēmjaudājumu. Turpinot L.Muskare uzsvēra, ka ētika politikā ir ļoti atkarīga no tā, vai politiķi vēlas ētikas klātesamību, vai politiķi var un grib kaut ko darīt, lai mainītu sabiedrībā patlaban valdošo viedokli par politiku kā „netīru”. L.Muskare atzina, ka diemžēl šobrīd Latvijas politiskajā dzīvē situācija ir tāda, ka biežāk politiķi neizvēlas ētisku rīcību. Kā galveno ieguvumu no ētiskas rīcības politiķu darbībā L.Muskare minēja tautas uzticību, tādējādi aicinot uzdrīkstēties ieviest ētikas tradīcijas un atbilstoši rīkoties.

Asociētais profesors Artis Pabriks savu referātu „**Morāle politikā un politiskā morāle**” sāka ar jēdziena *ētika politikā* formulējumu un skaidrojumu, proti, - ētika politikā ir morāles standarti šai nozarē (profesijā), vēlreiz uzsverot, ka sabiedrības uzticēšanās politiķiem šobrīd ir zema. Vēršoties pie auditorijas ar jautājumu, vai morāles standarti visās nozarēs ir vienādi, vai ētika ir universāla, A.Pabriks runāja par laicīgo un kristīgo morāli, kā arī par to, ka nereti ētiskās vērtības tiek sakārtotas prioritāri, izdalot svarīgākās un mazāk svarīgas ētikas normas. Tiek vispāratzīts, ka politika ir netīra, tomēr no otras puses – kas neinteresējas par politiku, tas neinteresējas par dzīvi. Nobeidzot uzstāšanos, A.Pabriks atzina, ka morāle un likums ne vienmēr ir viens un tas pats, sekojoši – morāla rīcība ne vienmēr ir likumīga un amorāla rīcība ne vienmēr ir pretlikumīga.

Profesora Andra Rubeņa tēma bija „**Politiskās izvēles ētika**”. Runājot par politisko izvēli, A.Rubenis uzsvēra, ka katrs pilsonis ir atbildīgs par stāvokli valstī un cilvēku pašu spēkos ir mainīt situāciju (tostarp politisko) valstī. Politiķi nevar iztikt bez tautas, ar tautu ir jāreķinās. Tomēr politiķi arī zina, ka ir brīži, kad morāle ir kaitējoša vai traucējoša noteiktu, tikai viņiem svarīgu mērķu sasniegšanai. Jāatceras, ka valsts un politiķi nevar rīkoties kā indivīdi, jo politikai ir savi spēles nosacījumi. Vienīgais politiskās dzīves kritērijs un vadmotīvs ir varas sagrābšana, noturēšana un realizēšana. Līdz ar to varas sagrābšanas fakts attaisno visas izdarības, kas

pieļautas, to īstenojot. Šī iemesla dēļ politiķiem nākas izturēties pret tautu kā instrumentu (vara ir mērķis, sabiedrība – līdzeklis tā sasniegšanai). Turpinot, profesors A.Rubenis atzina, ka vara demoralizē. Politika liek rīkoties netikumiski, bet atbilstoši varas konjunktūrai. Sabiedrībai jāsaprot, ka nemitīga liekuļošana ir politiķu profesionālās darbības sastāvdaļa, un tāpēc politiķi nevar turēt vārdu. Savukārt tauta prasa turēt vārdu. Noslēdzot uzstāšanos, A.Rubenis secināja, lai cik skarbi tas arī neskanētu, ka politika un morāle vienmēr būs konfliktā.

Diskusijas turpinājumā par „**Politiskās drosmes ētiku**” referēja profesore Skaidrīte Lasmane. Plašāk apskatot drosmes tematiku, viņa akcentēja, ka ar drosmi parasti saprot liela spēka, kaislību un uzdrīkstēšanās sfēru. Drosmē var būt divējāda – kā iedrošināšanās un kā stāšanās pretī, rezultātu gūšana. Drosmē politikā ir nozīmīga nevis tāpēc, ka tā ir derīga, laba vai apbrīnojama, bet tāpēc, ka tā var palīdzēt darīt iespējamu labu, derīgu un apbrīnas vērtu politisko darbību (*Jason Skorza*). S.Lasmane savā referātā minēja trīs drosmes izpausmes: patriotiskā (militārā) drosmē, pragmatiskās politikas drosmē (pieņemot nepopulārus lēmumus) un pilsoniskā drosmē (tā parasti uzstājas pret bezdarbību). Uzsverot, ka politiskā drosmē tomēr atšķiras no pilsoņa drosmes, profesore Lasmane pauda, ka mūsdienu politikā ir nepieciešama drosmē kā iestāšanās pret pragmatisko politiku.

Emeritētais profesors Augusts Milts klātesošos uzrunāja tēmas „**Humors un politikas ētika pirmsvēlēšanu laikā**” ietvaros, savu uzstāšanos sākot ar apgalvojumu, ka pārāk lielā nopietnībā cilvēks kļūst smieklīgs. Tomēr – visam ir savas robežas, jo visatļautība noņem grēku un iznīcina humoru. Atzīstot, ka vispateicīgākais laiks humoram ir priekšvēlēšanu laiks, profesors pauda savus vērojumus – tāda sajūta, ka daudzi šobrīd grib būt vadoni, bet lai kļūtu par vadoni, vajadzīga partija. Vērojot apkārt notiekošo A.Milts secina, bieži vien politikā pietrūkst paškritikas, politiķi neuzdrošinās pasmieties par sevi, par savu partiju.

Uzsākot sarunu par tēmu „**Kauns un bezkaunība**”, profesore Māra Rubene sacīja, ka kauns un gods ir kā apgērba gabali – jo vairāk novalkāti, jo bezrūpīgāka attieksme pret tiem. Runājot par kaunu un bezkaunību, kauns tiek uztverts kā emocionāls stāvoklis, kamēr bezkaunība – kā sabiedrībai nepieņemamas rīcības raksturojums. Kristīgā tradīcija vairāk akcentē vainu. Vaina ir tad, ja par kādu nodarījumu saņem sodu, un vaina ir iekšējs pārdzīvojums. Turpretī kauns – ārējs pārdzīvojums, lai gan kā vaina, tā arī kauns liek sevi apsūdzēt un izvērtēt savu rīcību. M.Rubene uzsvēra, ka kauna izjūta var palīdzēt izvairīties no divdomīgas rīcības nākotnē, tāpēc var apgalvot, ka kauna jūtas jau zināmā mērā iegūst tikuma statusu. Raksturojot šībrīža situāciju Latvijā, M.Rubene atzina, ka ētiskais ir tas, ar ko šobrīd jauni politiskie spēki cenšas uzņemt uz politiskās skatuves.

Egita Diure

Valsts civildienesta pārvaldes

Sabiedrisko attiecību sektora vadītāja